

Dr hab. Stanisława Zamkowska prof. PSW
Podkarpacka Szkoła Wyższa
im. bł. ks. Władysława Findysza w Jaśle
Wydział Ekonomii, Gospodarki Przestrzennej i Transportu
Ul. Na Kotlinę 8 , 38-200 Jasło

Radom 31.10.2019

Recenzja pracy doktorskiej

mgr Marty CIARKO

pt.: „Ekonomiczne determinanty jakości usług edukacyjnych na przykładzie szkół średnich województwa zachodniopomorskiego ”

Recenzję wykonano na podstawie pisma Dziekana Wydziału Zarządzania i Ekonomiki Usług Uniwersytetu Szczecińskiego prof. dr hab. Juliusza Engelhardta, skierowanego do mnie z dn.11.09.2019r.; WUA-5o2/4120/41/2019, zgodnie z Uchwałą Rady Wydziału Zarządzania i Ekonomiki Usług Uniwersytetu Szczecińskiego z dn. 23 czerwca 2019r..

Praca będąca przedmiotem rozprawy obejmuje:

- 155 stron tekstu zasadniczego;
- bibliografię liczącą 213 pozycji krajowych i zagranicznych, 26 aktów prawnych oraz 32 informacje ze stron internetowych;
- 34 rysunki;
- 10 tabel;
- załączniki - 4 pozycje;
- wzór przeprowadzonej ankiety.

1. Ocena doboru tematu, zakresu i celu rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska dotyczy identyfikacji czynników wpływających na kształtowanie jakości usług edukacyjnych na przykładzie szkół średnich, oraz ich hierarchizacji. Szczególna uwaga została skupiona na czynnikach ekonomicznych i ich wpływie na doskonalenie jakości usług edukacyjnych. Aktualność podjętej tematyki wynika z faktu, że polityka edukacyjna zawsze pozostaje istotną częścią polityki społecznej, która z jednej strony rozumiana jest jako jeden z obszarów zainteresowań naukowych, a z drugiej jako praktyczna działalność. Polityka

edukacyjna powinna bowiem nie tylko stwarzać możliwości wyrównania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, jednocześnie stwarzając dogodne warunki do rozwijania ich zdolności, ale także powinna mieć kluczowe znaczenie dla rozwoju ekonomicznego i społecznego kraju oraz przekazywania dziedzictwa kulturowego.

Rozpatrywany w niniejszej pracy problem jakości usług edukacyjnych jest także ściśle związany z kapitałem ludzkim, który stanowi najcenniejszy zasób każdej instytucji, także szkoły. Dotyczy to głównie kadry nauczycielskiej i kierownictwa szkół, których kwalifikacje i kompetencje wnoszą istotny wkład w przygotowanie odpowiednich kadr zasilających rynek pracy. Podniesienie kompetencyjności kadry pedagogicznej w zmieniających się uwarunkowaniach, chociażby związanych z nową, wysoką techniką i technologią oraz z wdrażaniem standardów międzynarodowych, wymaga, jak pisze Doktorantka, zapewnienia odpowiednich bodźców ekonomicznych. Stąd też, jako główny cel dysertacji, przyjęta została próba identyfikacji i hierarchizacji wpływu czynników ekonomicznych na kształtowanie jakości usług edukacyjnych. Dla uszczegółowienia celu głównego rozprawy sformułowano dwa cele szczegółowe (cytuję):

1. Rozpoznanie istoty jakości usług edukacyjnych i sposobów pomiaru tej jakości;
2. Hierarchizację istotnych determinant jakości usług edukacyjnych świadczonych przez szkoły średnie w województwie zachodniopomorskim.

Cel główny i cele szczegółowe generalnie nie budzą zastrzeżeń, chociaż lepiej byłoby w celu nr 1 zamiast „rozpoznanie istoty jakości usług edukacyjnych” wstawić „określenie specyfiki jakości..”, a w celu nr 2 usunąć słowo istotnych i wypuklić aspekt ekonomiczny, jako mający szczególne znaczenie z punktu widzenia prowadzonych badań.

2. Ocena układu i merytorycznej wartości pracy

Układ recenzowanej pracy jest podporządkowany w dużej mierze realizacji wiodącego celu pracy oraz udowodnieniu sformułowanych hipotez. Jednak zdaniem recenzenta w niektórych rozdziałach warto byłoby zamieścić w szerszym zakresie własne komentarze, a nie tylko przytaczanie opinii na dany temat innych autorów (chodzi głównie o rozdziały pierwszy i drugi). Oczywiście bardzo cenna jest znajomość literatury, i w tym względzie wysiłki Doktorantki oceniam bardzo wysoko, ale dobrze byłoby także pokazać, który z wymienionych poglądów można by zastosować do konkretnie badanego obszaru, a który trzeba wykluczyć. W pozostałych rozdziałach są zamieszczone liczne osobiste komentarze Doktorantki.

Rozdział pierwszy zatytułowany: *Jakość usług i jej pomiar w teorii ekonomii*, jest rozdziałem teoretycznym, wprowadzającym do problematyki istoty jakości jako kategorii ekonomicznej oraz sposobów jej pomiaru. Rozdział ten odnosi się także do różnych interpretacji

pojęcia jakości i czynników ją kształtujących w konkretnych uwarunkowaniach, a także do wyboru wariantów jej zastosowań i metod oceny w różnych obszarach rynku. Przedstawiono także modele jakości usług w kontekście oczekiwań i zachowań dawcy oraz biorcy. Uważam, że rozdział ten jest generalnie poprawny, chociaż wykorzystane niektóre pozycje literaturowe z lat sześćdziesiątych po osiemdziesiąte nie robią dobrego wrażenia. Proponuję też, aby przypis 67 ze s. 32 przenieść do tekstu pracy, jako przykład sposobu podejścia do kwestii jakości usług edukacyjnych, co jest ściśle związane z tytułem pracy.

Rozdział drugi zawiera charakterystykę usług edukacyjnych, z podkreśleniem ich roli i funkcji w gospodarce i społeczeństwie, w zmieniających się uwarunkowaniach na przestrzeni lat. W celu pokazania zaistniałych zmian oraz sposobów klasyfikacji działalności edukacyjnej Doktorantka przeprowadziła analizę dokumentów międzynarodowego i krajowego prawa oświatowego. W ramach ujęcia rynkowego świadczenia usług edukacyjnych (punkt 2.3) Doktorantka przedstawiła ogólne mechanizmy funkcjonowania rynku i tylko pewne ujęcia w ramach których rynek usług edukacyjnych powinien być postrzegany. Nie została natomiast podana definicja rynku usług edukacyjnych, ani nie zostały wyraźnie zidentyfikowane jego elementy, takie jak popyt, podaż i cena, zgodnie z ich ekonomicznymi charakterystykami. Ostatnim problemem przedstawionym w tej części jest kwestia jakości usług edukacyjnych i kategoryzowanie jej determinanów w różnych ujęciach. Generalna uwaga do tego rozdziału odnosi się do jego tytułu, który brzmi: *Usługi edukacyjne – wybrane zagadnienia podstawowe*. Albo wybrane zagadnienia, albo podstawowe, bo inaczej to tytuł sugeruje ogromne zawężenie problemu, a z treści rozdziału tak nie wynika. Proponuję zatem tytuł *Specyfika usług edukacyjnych*, co będzie zgodnie z jego zawartością merytoryczną.

W rozdziale trzecim skupiono się na najważniejszych determinantach kształtujących jakość usług edukacyjnych z podziałem na determinanty ekonomiczne i pozaekonomiczne. Należałoby także wyjaśnić, przy okazji użytych w treści pracy sformułowań, co oznacza sformułowanie: determinanty ekonomiczne. Nie zostało bowiem wyjaśnione jak można je zidentyfikować lub oszacować. Autorka przeprowadza w tym względzie badania literaturowe i przedstawia obowiązujące procedury odnośnie do wymagań w zakresie kwalifikacji i kompetencji nauczyciela, ale jest to tylko opis, a nie szacunki. W determinantach pozaekonomicznych (p.3.2.2.) wymieniona jest np. postawa zawodowa dyrektora szkoły i z tym można się zgodzić. Ale jest też napisane (s.72), że od operatywności dyrektora szkoły w relacji z organem prowadzącym zależy wielkość przyznanych środków finansowych dla szkoły, co wpływa na warunki pracy i nauczania. Czy to nie jest ważny czynnik ekonomiczny? Na stronie 110 Autorka wśród pytań badawczych w przeprowadzonej ankiecie zaznaczyła wśród czynników ekonomicznych, pod nr 7 umiejętności

dyrektora lub kadry kierowniczej w zakresie zarządzania szkołą. Czy chodzi tu o te same działania dyrektora, czy też inne?

Treść rozdziału czwartego odnosi się do prezentacji zewnętrznych determinant jakości usług edukacyjnych, wśród których osobnej analizie poddane są determinanty ekonomiczne i pozaekonomiczne. Doktorantka w grupie determinant ekonomicznych podaje m.in. wysokość wydatków publicznych na oświatę w stosunku do PKB w % (tab. 4.1.). Dobrze byłoby, oprócz podanej wielkości PKB, podać także wysokość wydatków na oświatę i dopiero udział procentowy, aby można było zweryfikować te udziały, tym bardziej, że tytuł tabeli sugeruje *Wysokość wydatków publicznych na oświatę w mld zł* Tych miliardów na oświatę nie ma i trudno też je precyzyjnie określić na podstawie rysunku 4.1. Na rysunku 4.2. zostały pokazane dane odnośnie do zdawalności matur w poszczególnych województwach, w latach 2015 i 2018. Czy to znaczy, że zdany egzamin maturalny w którymś z województw na poziomie np. 78%, wynika z nieprzystąpienia do matury 22% uczniów, czy taki procent dotyczył uczniów, którzy nie zdali tego egzaminu? Czy to ma bezpośredni związek z potencjałem finansowym samorządów? Proszę to wyjaśnić. Porównane zostały także wynagrodzenia nauczycieli w różnych krajach europejskich, wśród których Polska należy do krajów o niskich zarobkach nauczycieli. Jednakże bez porównania kosztów utrzymania trudno jest rzetelnie ocenić sytuację finansową nauczycieli w różnych krajach. Na rys. 4.5. należy wyraźnie zaznaczyć, że jest to wynagrodzenie roczne. Wśród determinant pozaekonomicznych wymieniona została polityka edukacyjna państwa, uwarunkowania środowiskowe, zewnętrzna ewaluacja jakości kształcenia i standaryzacja nauczania. Ten ostatni punkt dotyczy raczej standardów usług edukacyjnych, a nie standaryzacji wąsko pojętego nauczania. Proponuje zatem zmienić tytuł na *Standardy usług edukacyjnych*, gdyż tytuł tego podrozdziału jest bardziej adekwatny do zakresu jego merytorycznej zawartości.

Rozdział piąty zatytułowany *Pozycjonowanie istotności ekonomicznych determinant jakości usług edukacyjnych świadczonych przez szkoły średnie województwa zachodniopomorskiego*, jest rozdziałem empirycznym, w ramach którego zaprezentowane zostały wyniki badań ankietowych przeprowadzonych przez Doktorantkę wśród dyrektorów szkół badanego obszaru. Kwestionariusz ankiety zawierał 16 pytań problemowych, które miały ocenić 16 determinant wpływających na jakość usług edukacyjnych w szkołach średnich według czterostopniowej skali punktowej (2-5) oraz wybrać pięć najważniejszych determinant przypisując im określone wagi (1-5). Wydaje się, że wyniki przeprowadzonych badań oparte są na uzyskanych subiektywnych opiniach dyrektorów szkół, bez korzystania z innych źródeł danych, chociażby opinii nauczycieli, czy analizy dokumentacji szkolnej. Poza tym odpowiedzi dyrektorów mają charakter jedynie uogólnionej opinii, kwestionariusz ankiety nie zawiera bowiem bardziej zaawansowanych pytań szczegółowych, czy pytań o wyjaśnienie. W treści drugiej części kwestionariusza zawarto pytania na zasa-

dzie szeregowania rangowego, które nie pozwalają na stwierdzenie poziomu istotności poszczególnych kategorii w porównaniu do innych kategorii, a jedynie ustaleniu rangi poszczególnych stwierdzeń.

Pewne wątpliwości budzić może wykorzystanie w badaniach czterostopniowej skali 2-5 przypominającej w pewnym sensie skalę ocen szkolnych, zamiast pięciopunktowej skali Likerta. Zabieg ten może być jednak częściowo usprawiedliwiony doświadczeniami zawodowymi dyrektorów szkół, dla których tego typu skala jest bardziej czytelna. W tabeli 5.2. brakuje procentowego udziału, co utrudnia odczytanie proporcjonalnego udziału poszczególnych kategorii w wyniku ogólnym. Brak ten wydaje się być uzupełniony w opisie rysunków od 5.4. do 5.19 (powinno być wykresów), jednakże same wykresy nie prezentują udziału procentowego, a jedynie wartości liczbowe takie same jak w tabeli 5.2, mimo, że wykorzystano wykres kołowy przeznaczony raczej dla zilustrowania udziału procentowego odpowiedzi, sumującego się do 100%. Należałoby również wyraźnie powiedzieć, że odpowiedź *Trudno powiedzieć* ma rangę zero.

Zdaniem recenzenta można było uwzględnić w badaniach, oprócz zmiennej zależnej - jakości usług edukacyjnych w opinii dyrektorów szkół - także wzbogacające analizę zmienne niezależne, takie jak np. wielkość miasta, w którym zlokalizowana jest szkoła; liczbę uczniów w szkole; płeć dyrektora szkoły, czy też wyniki egzaminów końcowych uzyskiwanych przez uczniów tej szkoły. W analizach wykorzystano tylko średnią arytmetyczną, a nie inne funkcje statystyczne. Gdyby jednak wykorzystano zmienne niezależne można by obliczyć korelacje pomiędzy tymi zmiennymi.

Rozdział szósty odnosi się do propozycji działań wspierających doskonalenie jakości usług edukacyjnych. W przedstawionym modelu na s. 135 jest odniesienie się do kwestii opinii nauczycieli i biorcy usług edukacyjnych, przy czym opinie te nie zostały zbadane przez Doktorantkę. Opis modelu nie do końca koresponduje z rysunkiem (powinno być schemat) nr 6.1. Brak jest też wyjaśnienia co było podstawą zidentyfikowania przyczyn powstałych luk edukacyjnych (obserwacje własne, analiza literatury, wyniki badań własnych lub innych autorów).

Na s. 134 Doktorantka odwołuje się do własnych ustaleń dotyczących rozbieżności w poglądach i wiedzy pracowników szkoły i jej klientów w zakresie rozumienia jakości usługi edukacyjnej, ale nie podaje ich dokładnego opisu, ani źródła.

W dalszej części rozdziału od p. 6.1. do 6.2 należałoby przyjąć najpierw sugestie działań projakościowych dotyczące finansowania szkoły- jako instytucji, a następnie wybranych jej elementów (np. wzrostu wynagrodzeń nauczycieli). Tak więc proporcja uwagi poświęconej podniesieniu jakości szkoły (3 strony) powinna być zatem proporcjonalnie większa, niż uwaga poświęconej wzrostowi wynagrodzeń nauczycieli (8,5 strony).

Pracę kończy podsumowanie, w którym sformułowano najważniejsze wnioski wynikające z przeprowadzonych badań. Mogą one być podstawą zarówno do oceny wpływu poszczególnych czynników ekonomicznych i pozaekonomicznych na jakość usług edukacyjnych w szkołach średnich, jak też mogą służyć jako wytyczne w dalszym kształtowaniu polityki edukacyjnej i polityki państwa.

Przedstawiając ogólną ocenę układu pracy można stwierdzić, że ujęcie problemowe zagadnień są zdecydowanie szerzej prezentowane w rozdziałach poglądowych pracy (rozdziały 1-4), w porównaniu z rozdziałami empirycznymi. (rozdziały 5-6).

3. Ocena tezy naukowej i jej oryginalności

Przeprowadzone studia literaturowe i badania empiryczne skłoniły Doktorantkę do sformułowania następujących hipotez badawczych (cytuję):

H1. (hipoteza główna) Determinanty ekonomiczne należą do najważniejszych determinant jakości usług edukacyjnych i warunkują inne wybrane determinanty w przedmiotowym zakresie.

H2.(hipoteza uzupełniająca) Problemy z osiągnięciem wysokiego poziomu jakości usług edukacyjnych w szkołach średnich wynikają przede wszystkim z niedoskonałości wymagań formułowanych wobec pracy kadry nauczycielskiej oraz niedostatecznego wsparcia egzekwowania tych wymagań efektywnie zastosowanymi bodźcami ekonomicznymi.

Hipoteza 1 jest potwierdzona po części (część II ankiety) w wyniku badania subiektywnych opinii dyrektorów szkół, co należało zaznaczyć w hipotezie. Natomiast odnosząc się do drugiej części tej hipotezy należy stwierdzić, że badania Doktorantki nie dotyczyły de facto wpływu determinant ekonomicznych na inne determinanty, nie wyróżniono bowiem w części metodologicznej zmiennych zależnych i niezależnych, ani nie zbadano zależności między tymi zmiennymi poprzez zastosowanie testów statystycznych, czy analizy czynnikowej. W części empirycznej zawarte są natomiast własne wnioski Autorki w tej kwestii, wynikające z jej długoletnich doświadczeń, co można uznać za wiarygodne oceny.

Hipoteza 2 odnosi się do czynników utrudniających osiągnięcie wymaganego poziomu jakości usług edukacyjnych (część I ankiety). Przy czym pierwszy z nich określony jest nieprecyzyjnie i trudno jest jednoznacznie znaleźć jego odpowiednik w sformułowaniu zawartym w ankiecie. Stąd w zakończeniu w uzasadnieniu pozytywnej weryfikacji założonych hipotez Doktorantka odwołuje się głównie do teoretycznych analiz zawartych w rozdziale czwartym i szóstym oraz własnych doświadczeń.

Obrany przez Doktorantkę temat podkreślający ważność determinant ekonomicznych w kształtowaniu jakości usług edukacyjnych oraz propozycje działań wspierających doskonalenie jakości tychże usług, wpisuje się w aktualną tematykę badań naukowych. Podjęta problematyka

ma istotne znaczenie gospodarcze i społeczne. Niemniej jednak w powyższym uzasadnieniu wyboru tematu pracy zabrakło, w mojej ocenie, kwestii dotyczących jednoznacznego podkreślenia wagi podjętego tematu w świetle dotychczasowego dorobku nauki oraz podkreślenia unikatowości podjętego wyzwania badawczego. Podane w pracy przykłady z innych krajów europejskich wskazują, że zostały tam podjęte wyzwania w celu zwiększenia środków na edukację, co przynosi korzyści dla gospodarki i społeczeństwa, a także dla międzynarodowych powiązań. O oryginalności hipotezy świadczy odniesienie jej do rzeczywistego organizmu (obiektu) gospodarczego i uwarunkowań jego funkcjonowania, na który mają wpływ zarówno procesy wewnętrzne, jak i zewnętrzne, niekiedy bardzo trudne i skomplikowane.

4. Ocena samodzielności rozwiązania zagadnienia i zastosowanych metod

Samodzielność rozwiązania przedstawionego przez Doktorantkę zagadnienia nie budzi zastrzeżeń. Doktorantka na podstawie obszernej analizy literaturowej, krajowej i zagranicznej, oraz własnych doświadczeń w działalności oświatowej, wybrała odpowiedni sposób formułowania przedstawionych problemów i sposobów ich rozwiązania.

Na uwagę zasługują: autorskie przygotowanie kwestionariusza ankiety skierowanej do dyrektorów szkół średnich województwa zachodniopomorskiego (wzór w załączniku nr 4) oraz zaproponowane przez Doktorantkę działania wspierające doskonalenie usług edukacyjnych (rozdział 6).

W badaniach wykorzystano różne metody badawcze, w tym studia literaturowe, analizę materiałów źródłowych - głównie danych statystycznych, które odnoszą się do empirycznej części dysertacji; analizę strukturalną i porównawczą, analizę współzależności oraz badania ankietowe.

Zastosowany aparat pojęciowy i wykorzystane w rozprawie różne metody badań świadczą o umiejętności Doktorantki w samodzielnym rozwiązywaniu rzeczywistych problemów badawczych. Doktorantka podała także wiele przykładów z własnych obserwacji ilustrujących pozytywne i negatywne oddziaływanie poszczególnych czynników determinujących jakość usług edukacyjnych.

5. Ocena stopnia wiedzy w zakresie dyscypliny naukowej, której dotyczy rozprawa

Przeprowadzona przez Doktorantkę analiza całości problematyki badawczej podjętej w rozprawie, zastosowane metody oraz umiejętności w zakresie formułowania i rozwiązywania problemów, pozwalają na stwierdzenie o dobrym opanowaniu wiedzy z zakresu nauk ekonomicznych, ze szczególnym uwzględnieniem ekonomicznych skutków funkcjonowania rynku usług edukacyjnych, przekładających się na wzrost gospodarczy i rozwój społeczny.

Doktorantka: poprawnie sformułowała problem badawczy i zaproponowała rozwiązanie; poprawnie przygotowała część teoretyczną i empiryczną rozprawy, wykazując się wiedzą ogólnoeconomiczną (w dyscyplinie ekonomia) oraz umiejętnością wnioskowania; wykazała się odpowiednim przygotowaniem do prowadzenia badań i analiz.

Problem badawczy podjęty przez mgr Martę Ciarko jest bardzo interesujący i ważny, zarówno z naukowego jak i praktycznego punktu widzenia. Warto zauważyć, że bez dokonania analizy wpływu różnych czynników, wskazanych w rozprawie, trudno byłoby zdiagnozować wyznaczniki, które determinują aktualną sytuację na rynku usług edukacyjnych oraz scharakteryzować rynkową pozycję badanych podmiotów. Doktorantka wskazuje na ścisłe powiązania jakości usług edukacyjnych z poziomem finansowania oświaty, w tym m.in. z systemem wynagradzania nauczycieli i wyposażeniem szkół.

6. Ocena warsztatu naukowego Doktoranta

Warsztat naukowy Doktorantki ogólnie oceniam pozytywnie. Precyzyjne wyróżnienie rzeczywistych elementów badanego obszaru, jakim jest obszar oświaty oraz przedstawienie charakterystyk procesów w nim zachodzących świadczy o złożoności przedstawionej problematyki i wymagało od Doktorantki nie tylko badań literaturowych i dokumentacyjnych, ale przede wszystkim praktycznej znajomości konkretnych realiów, ich zbadania i oceny. Doktorantka wykazała się dobrą znajomością realiów analizowanego obszaru badawczego, popartą wieloletnią praktyką zawodową, co świadczy o jej kompetencyjności w prezentowanym temacie. Doktorantka posiada umiejętności do samodzielnego rozwiązywania prezentowanych problemów badawczych.

Rozprawa została napisana zrozumiałym i komunikatywnym dla odbiorcy językiem. Należy również pozytywnie ocenić pozostałe elementy opracowania, jak poprawny dobór i posługiwanie się literaturą przedmiotu oraz innymi źródłami bibliograficznymi. Doktorantka wykorzystała ponadto zróżnicowane źródła informacji, które opublikowano w językach polskim i angielskim.

7. Uwagi szczegółowe

Na tle ogólnej, pozytywnej oceny rozprawy należy wskazać na pewne niedociągnięcia, nieścisłości i usterki pisarskie oraz redakcyjne. Przykładowo:

- s. 52 – trzecie zdanie ostatniego akapitu – powinno być *zdobywania*
- s. 56 – w tytule tabeli 2.1. powinno być - *jakości*
- s. 76 – w pierwszym zdaniu trzeciego akapitu do dołu (pierwszy podpunkt) – powinno być wykorzystują

- s. 89 – tytuł rys. 4.5 - powinno być *wynagrodzenie*, ale też dobrze byłoby powiedzieć, że jest to wynagrodzenie roczne
- s. 90 – błąd j.w.
- s. 109 – drugi podpunkt w pierwszym akapicie – powinno być *zdaniem*
- s.113 - w drugim akapicie powinno być: *pięciu przyjętym w badaniu kryteriom*
- s. 181- w ostatnim zdaniu akapitu powinno być – *łącznie*
- tytuł tabeli nr 5.1. jest bardzo obszerny- proponuję: *Determinanty jakości usług edukacyjnych szkół średnich – badania literaturowe i własne.*
- Na s. 50 podana została przez Doktorantkę definicja rynku usług edukacyjnych według informacji literaturowych. Brak jest jednak identyfikacji jej autorów.

8. Uwagi dyskusyjne i pytania

1. W swojej pracy Doktorantka skupiła się na ocenie jakości usług edukacyjnych w szkołach średnich podlegających kuratorium oświaty. Kuratoria sprawują nadzór pedagogiczny nie tylko nad szkołami publicznymi, ale także nad szkołami niepublicznymi o uprawnieniach szkoły publicznej, jak też zajmują się kwestią ich dotowania. Czy w grupie badanych przez Doktorantkę szkół było takie zróżnicowanie, czy Doktorantka prowadziła badania tylko w grupie szkół średnich publicznych.?
2. Czy Doktorantka może odpowiedzieć na pytanie o różnice w poziomach jakości usług edukacyjnych w szkołach niepublicznych i publicznych (odpowiedź nieobowiązkowa, jeśli Doktorantka nie prowadziła takich badań).
3. Do oceny umiejętności zarządczych dyrekcji szkoły i kadry kierowniczej przyjęto czterostopniową skalę tj: ocenę bardzo dobrą, dobrą, dostateczną, niedostateczną i w przypadku wahania – trudno powiedzieć. Jakie kryteria przyjęte zostały dla tych ocen?
4. Ocena jakości usług powinna znaleźć odzwierciedlenie przede wszystkim w ocenie ich odbiorców. Jak zatem wygląda ta ocena z punktu widzenia odbiorcy usług edukacyjnych, jakie są kryteria oceny i w jaki sposób prowadzone są w tym zakresie badania?

9. Opinia końcowa

Po zapoznaniu się z rozprawą doktorską Pani mgr Marty Ciarko pt. „*Ekonomiczne determinanty jakości usług edukacyjnych na przykładzie szkół średnich województwa zachodniopomorskiego*” stwierdzam, że cechuje się ona walorami poznawczymi i aplikacyjnymi. Mi-

mo pewnych uwag dyskusyjnych i pewnych mankamentów stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska mgr Marty Ciarko spełnia wymagania stawiane ustawowo pracom doktorskim, stanowiąc opracowanie naukowe o walorach teoretycznych i aplikacyjnych.

Rozprawa została napisana ze znajomością przedmiotu, a hipotezy postawione w pracy zostały w znacznym stopniu udokumentowane i potwierdzone wynikami praktycznymi. Praca prezentuje oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wskazuje na satysfakcjonujący poziom wiedzy Doktorantki z zakresu nauk ekonomicznych. Przedstawiona rozprawa stanowi także samodzielne rozwiązanie tematu badawczego.

Rozprawa spełnia zatem warunki przewidziane w ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, z dnia 14 marca 2015 roku.

Uwzględniając powyższe stawiam wniosek o przyjęcie pracy doktorskiej mgr Marty Ciarko pt. *„Ekonomiczne determinanty jakości usług edukacyjnych na przykładzie szkół średnich województwa zachodniopomorskiego”* - jako rozprawy na stopień doktora nauk ekonomicznych oraz dopuszczenie jej do publicznej obrony na Wydziale Ekonomii, Finansów i Zarządzania Uniwersytetu Szczecińskiego.

Radom dn. 31.10. 2019r.

Stanisław Kowalski